

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ СИСТЕМИ БАНКУ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Анотація. Розкрито економічну сутність поняття "банківська система". Розглянуто необхідність побудови облікової системи банку. Наведено характеристику та взаємозв'язок бухгалтерського, статистичного, управлінського обліку як складових елементів облікової системи банку з урахуванням сучасних тенденцій розвитку банківської системи.

Аннотация. Раскрыта экономическая сущность понятия "банковская система". Рассмотрена необходимость построения учетной системы банка. Представлены характеристика и взаимосвязь бухгалтерского, статистического, управленческого учета как составных элементов учетной системы банка с учетом современных тенденций развития банковской системы.

Annotation. The economic essence of the "banking system" concept is exposed. The necessity of developing the registration system of a bank is discussed. The description and interconnection of business, statistic, administrative accounting as components of the accounting system of a bank are presented taking into account current trends of the banking system development.

Ключові слова: банківська система, облікова система банку, бухгалтерський облік, методи бухгалтерського обліку, статистичний облік, управлінський облік, функції управління.

За сучасних умов розвитку банківської системи України, яка характеризується зростанням кількості банків за участю іноземного капіталу, зростанням недовіри населення до банків, відсутністю стабільних джерел поповнення ресурсної бази внаслідок дефіциту коштів на внутрішніх фінансових ринках, обмеженістю державної підтримки банківського сектору економіки, високим рівнем інфляції, нестабільністю валютнообмінних курсів, необхідно, щоб система обліку була в змозі відобразити та надати об'єктивну інформацію щодо здійснених операцій банку.

Значний внесок у вирішення окремих проблем, пов'язаних з організацією обліку банківської системи, зробили такі вчені, як: Волкова І. А. [1], Головач А. В. [2], Петрова В. Ф. [3], Голов С. Ф., Кириченко О. А., Васюренко О. В. Однак, як свідчить аналіз останніх публікацій, невирішеним питанням залишається характеристика та значення кожної ланки системи обліку банку, а саме бухгалтерського, управлінського, статистичного обліку.

Метою статті є дослідження особливостей побудови бухгалтерського, статистичного, управлінського обліку в банківських установах.

Для досягнення визначеної мети були поставлені такі завдання:

дослідити економічну сутність таких категорій, як "бухгалтерський облік", "статистичний облік", "управлінський облік";

розглянути вплив кожного елементу облікової системи банку на ефективність діяльності банківських установ.

Об'єктом дослідження є система обліку в банківських установах, предметом – характеристика складових елементів облікової системи банку.

Банківська система України нині вважається одним із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування розпочалося раніше за інші сектори економіки, що визначалось ключовою роллю банків у процесі вирішення завдань переходу до ринку.

У навчальному посібнику "Бухгалтерський облік у банках" Волкова І. А. та Калініна О. Ю. дають наступне визначення поняття "банківська система": "Банківська система – внутрішньо організована, об'єднана загальною метою сукупність банківських установ, що існують у межах єдиної фінансової системи та єдиного грошово-кредитного механізму в певний проміжок часу" [1].

Стабільність роботи банківської системи забезпечується стабільністю системи обліку банку. Результативність облікового процесу залежить від чіткості постановки бухгалтерських, статистичних та управлінських завдань.

Отже, система обліку банку складається з:

- 1) бухгалтерського обліку;
- 2) статистичного обліку;
- 3) управлінського обліку.

Усі підсистеми тісно пов'язані одна з одною і мають свої особливості.

Під системою бухгалтерського обліку в банках слід розуміти множину структурних елементів, які виконують різні функції, однак взаємопов'язані єдиним інформаційним полем банку. Система бухгалтерського обліку в банку має конкретне призначення, а саме – відображає кругообіг ресурсів у процесі його діяльності. На основі інформації, що її продукує система бухгалтерського обліку, на рівні кожного банку формується мікроекономічна модель його господарської діяльності [3].

Бухгалтерський облік є важливим елементом структури внутрішнього контролю. Зокрема, на управлінські рішення істотно впливає бухгалтерська інформація щодо готівки, стану розрахунків, цінних паперів, якими володіє банк, тощо. Бухгалтерська інформація ґрунтується на документах, які дають змогу стежити за рухом активів від моменту отримання дозволу на них та придбання до списання чи реалізації. З огляду на сказане, система бухгалтерського обліку має задовольняти такі вимоги [1]:

- 1) актуальність;
- 2) надійність;
- 3) ефективність.

Система бухгалтерського обліку поряд з об'єктивними вимогами має відповідати й таким, що зафіксовані законодавчо та нормативними документами НБУ.

Метод бухгалтерського обліку включає такі елементи:

- документацію та інвентаризацію;
- оцінку й калькуляцію;
- рахунки та подвійний запис;
- бухгалтерський баланс і звітність.

Бухгалтерські системи банківських установ України комп'ютеризовані, завдяки чому система бухгалтерських проведення (занесення інформації до щоденних балансів, касових книг, оборотно-сальдових відомостей) виконується в автоматичному режимі. Проте навіть за цих умов перелічені елементи методу бухгалтерського обліку є похідними щодо концепції такого обліку.

Статистичний облік, чи статистика банківської діяльності – розділ соціально-економічної статистики, який вивчає масові явища та процеси в системі банківської діяльності. Ця галузь знань тісно пов'язана з маркетингом і допомагає ухвалювати обґрунтовані рішення щодо стратегічних напрямів діяльності банків. Як окрема наука вона вивчає й розробляє статистичні методи обробки фінансових показників, з якими працюють банки, аналізу та прогнозу явищ, що відбуваються у сфері банківської діяльності, а також визначає закономірності функціонування банківських процесів, виявляє вплив окремих чинників на показники банківської діяльності.

Як наукова дисципліна статистика банківської діяльності вивчає статистичні методи дослідження, аналізу та прогнозу явищ, тенденцій і закономірностей, які існують на ринку банківських послуг: процесів утворення прибутку банків, ліквідності та платоспроможності банків, кредитування та пов'язаних із ним ризиків, ефективності банківських інвестицій, формування банківського портфеля, маркетингу банківської діяльності.

Предмет статистичного вивчення банківської діяльності – процеси формування капіталу банку, функціонування позичкового капіталу, отримання прибутку від банківських операцій, управління банківськими ризиками, освоєння ринку банківських послуг, а також взаємовідносини з клієнтами, інвесторами, акціонерами. Від правильного застосування методів статистики в банківській діяльності залежить дуже багато, наприклад: правильно визначена тенденція розвитку банківських послуг дає змогу сформулювати найефективнішу стратегію розвитку банку; реальна оцінка ризиків тієї чи іншої банківської операції уможлиблює зменшення ризику втрат завдяки застосуванню допоміжних заходів чи підвищенню ціни на найбільш ризикові банківські послуги та ін. Це не гарантує того, що банк не збанкрутує чи не зазнає критичних збитків, проте дає можливість зменшити ризики й оптимізувати кредитний портфель [2].

Управлінський облік не є самодостатньою функцією управління, він є лише інструментом підготовки ефективних управлінських рішень, дозволяючи прогнозувати їх наслідки на основі детального аналізу статистичних показників діяльності банку за тривалий період часу.

У Законі України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" під управлінським обліком розуміють систему обробки та підготовки інформації про діяльність підприємства для внутрішніх користувачів у процесі управління підприємством [5].

Управлінський облік ведеться з метою забезпечення керівництва банку та його підрозділів оперативною інформацією про стан та результати діяльності банку для планування, контролю й ухвалення відповідних управлінських та економічних рішень. Управлінський облік ведеться банком для забезпечення внутрішніх потреб в інформації відповідно до специфіки та особливостей діяльності структури управління.

Основні об'єкти управлінського обліку – це доходи і видатки банку, фінансові результати, що раніше знайшли відображення у фінансовому обліку [4].

У процесі впровадження системи управлінського обліку необхідно, перш за все, вирішити такі завдання: визначити мету і шляхи її досягнення; встановити рівні відповідальності окремих працівників; визначити поточний і наступний контроль за виконанням рішень; здійснити облік отриманих результатів; провести аналіз відхилень; удосконалити поточний і наступний контроль. Вирішення всіх цих завдань у комплексі забезпечить найбільш оптимальну систему прийняття і реалізації відповідних управлінських рішень. Основні функції управління – контроль та регулювання, побудовані на зіставленні планових даних та інформації оперативного обліку. Оцінюють результати управлінських рішень за показниками внутрішньої звітності. Для нормального функціонування системи управлінського обліку необхідно створити відповідне внутрішнє правове поле, тобто розробити нормативне забезпечення щодо організації управлінського обліку в банку. Система управлінського обліку в банку повинна відповідати таким вимогам: аналітичності, об'єктивності, вірогідності, єдності, оперативності та раціональності. Для управлінського обліку характерні динамічні процеси, тому система майбутнього обліку повинна містити у своєму арсеналі сукупність таких прийомів і методів, які б забезпечили створення інформаційної моделі майбутньої діяльності та необхідні механізми досягнення бажаного стану [6].

Отже, розглянуті складові обліку фінансової системи є важливими елементами банківської системи загалом, кожен із яких виконує окремі функції і забезпечує функціонування банківської системи. Належним чином сформована та організована система бухгалтерського, статистичного, управлінського обліку – це дієвий та ефективний засіб удосконалення діяльності банку, реалізації тактичних і стратегічних цілей, оперативне вирішення проблем, які виникають у банківському секторі.

Для подальших досліджень можуть бути висунуті наступні питання: вдосконалення системи бухгалтерського, статистичного, управлінського обліку в банківських установах; можливий розгляд та впровадження інших складових обліку фінансової системи.

Література: 1. Волкова І. А. Бухгалтерський облік у банках : навч. посібн. / І. А. Волкова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 520 с. 2. Головач А. В. Статистика банківської діяльності : навч. посібн. / А. В. Головач. – К. : МАУП, 1999. – 176 с. 3. Петрова В. Ф. Облік кредитно-розрахункових операцій в банках : конспект лекцій / В. Ф. Петрова. – Х. : ХНАМГ, 2009. – 165 с. 4. Хардіна Л. В. Особливості побудови управлінського обліку в банках / Л. В. Хардіна // Управління розвитком. – 2012. – № 10. – С. 64–66. 5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ligazakon.ua>. 6. Міщенко І. Ю. Ефективна система управлінського обліку в банках / І. Ю. Міщенко // Управління розвитком. – 2012. – № 5. – С. 8–10.